

УДК 378.016:171

д.пед.н., доц. **Каленський А.А.** (ПТО НАПНУ)

к.т.н., с.н.с. **Мірошніченко О.В.** (ВІКНУ)

ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНИХ УМІНЬ СТУДЕНТІВ (КУРСАНТІВ)

У статті розглянуто використання технології проектів для активізації навчання з метою підвищення внутрішньої мотивації і рівня оволодіння морально-етичними знаннями студентами (курсантами), розвитку їхніх умінь в здійсненні морального вибору, морально-етичної рефлексії і професійної взаємодії. Розглянуто види проектів та вимоги до них, завдання, які вирішуються методами проектного навчання, а також виділено такі етапи проектної технології навчання: ціннісно-орієнтаційний, конструктивний, оціночно-рефлексивний, презентаційний. Запропонована проектна методика істотно активізує заняття, чим підвищує внутрішню мотивацію і рівень оволодіння морально-етичними знаннями студентів (курсантів), розвиває їхні уміння в здійсненні морального вибору, морально-етичної рефлексії і професійної взаємодії.

Ключові слова: активне навчання, інтерактивне навчання, метод (технологія) проектів, "мозкова атака", "круглий стіл", морально-етична взаємодія, професійно-етичні уміння.

Постановка проблеми. Процеси соціальної і морально-психологічної зрілості людей, їхня спроможність до ведення толерантного діалогу, культури комунікацій, ініціативного

самопізнання і самовираження виходять на перший план в глобалізованому світі. У зв'язку з цим, на сьогодні міняються природа і функції професійної освіти: вона повинна не тільки передати знання, формувати вміння, а й розвивати здібності до самовизначення, підготувати майбутніх професіоналів до самостійних дій, навчити їх нести моральну відповідальність за себе й свої дії. Якісно змінюється і природа взаємодії викладача і студентів. Студент (курсант) є не тільки об'єктом навчання, скільки суб'єктом цього процесу, а педагог – його організатором. Це приводить до необхідності застосування в навчальному процесі активних та інтерактивних методів навчання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. До загальносвітового досвіду активної педагогіки залучилися кращі досягнення як зарубіжної (А. Дистервег, Д. Дьюї, Я. Коменський, І. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, Ф. Фребель), так і української (А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський) педагогічної практики і науки.

Проблемами активного та інтерактивного навчання переймаються і сучасні науковці і практики (А. Вербицький, О. Буйницька, І. Зимня, Н. Морєва, М. Кларін, П. Лузан, Є. Полат, С. Сисоєва, А. Смолкин та ін.). У їхніх працях важливе місце в активізації навчальної діяльності тих, хто навчається займає технологія чи "метод проектів".

Мета статті: здійснити аналіз використання технології проектів для розвитку умінь студентів (курсантів) в здійсненні морального вибору, морально-етичної рефлексії і професійної взаємодії.

Викладення основного матеріалу дослідження. Технологія проектів чи "метод проектів" виникла в 1920-і роки в США завдяки педагогічним ідеям американського педагога і психолога Дж. Дьюї [6; 7]. Проектне навчання направлене на знаходження способів, шляхів розвитку активного самостійного мислення тих, хто вчиться, аби навчити їх не тільки запам'ятовувати і відтворювати знання, а й уміти застосовувати їх на практиці. Загальний принцип, на якому базувався метод проектів, у встановленні безпосереднього зв'язку навчального матеріалу з життєвим досвідом тих, хто вчиться, в їхній активній пізнавальній і творчій спільній діяльності в практичних завданнях (проектах) при вирішенні спільної проблеми.

Використання в професійній підготовці студентів (курсантів) методів проектного навчання дозволяє:

– не обмежуватися надбанням тими, хто навчається певних знань, умінь і навичок з професійної етики, а виходити на практичні морально-етичні дії студентів (курсантів), що торкаються їхньої емоційної і моральної сфери, завдяки чому посилюється мотивація до прийняття ними морально-етичних рішень;

– курсантам (студентам) отримувати можливість не лише здійснювати творчу роботу в рамках заданої теми, а й самостійно добувати необхідну інформацію про морально-етичні норми і правила професії не тільки з підручників, Інтернету а й з інших джерел. При цьому вони набувають навичок самостійного мислення, знаходження і розв'язання морально-етичних проблем, прогнозування можливих результатів і наслідків різних варіантів вирішення проблем морального вибору, навчаються встановлювати причинно-наслідкові, морально-етичні зв'язки;

– успішно реалізовувати у проекті різні методи і форми організації навчальної діяльності, в ході якої може здійснюватися морально-етична взаємодія студентів (курсантів) як один з одним так і з керівником проекту (викладачем), при цьому роль викладача змінюється: замість контролера він стає рівноправним партнером і консультантом.

Основними вимогами до використання технології проектів в професійно-етичній підготовці студентів (курсантів) є такі:

– наявність значущої в морально-етичному плані проблеми, що вимагає комплексного

інтегрованого професійного морально-етичного знання, дослідницького пошуку і вмінь до здійснення морального вибору;

- практична, теоретична, пізнавальна соціальна і моральна значущість передбачуваних результатів;

- самостійна морально-етична діяльність студентів (курсантів);

- структурування із зазначенням поетапних результатів, змістовної частини проекту;

- використання дослідницьких методів: визначення моральної проблеми, морально-етичних задач дослідження, що впливають з неї, висунення гіпотези для вирішення цієї проблеми, обговорення методів дослідження, аналіз отриманих даних, оформлення кінцевих результатів, коригування, підбиття підсумків, морально-етичні висновки (використання в ході спільного дослідження методу "круглого столу", "мозкової атаки", творчих звітів, статистичних методів, переглядів тощо).

Види проектів [1; 2; 4; 5]:

1. Дослідницькі проекти вимагають добре продуманої структури, позначених цілей, актуальності предмету дослідження для всіх учасників, соціальної значущості, продуманих методів, в тому числі експериментальних, дослідних робіт, методів опрацювання результатів. Такі проекти повністю підпорядковані логіці дослідження і мають структуру, наближену або яка повністю збігається зі справжнім науковим дослідженням.

2. Творчі проекти, як правило, не мають детально відпрацьованої структури спільної діяльності учасників, вона тільки намічається і далі розвивається, підкоряючись жанру кінцевого результату, зумовленої цим жанром і прийнятої групою за логікою спільної діяльності, інтереси учасників проекту. Проте оформлення результатів проекту вимагає чітко продуманої структури у вигляді сценарію відеофільму, програми свята; плану твору, статті, репортажу; дизайну і рубрики газети, альманаху, альбому тощо.

3. Пригодницькі, ігрові проекти, структура яких також тільки намічається і залишається відкритою до закінчення проекту. Учасники беруть на себе певні ролі, зумовлені характером і змістом проекту. Результати таких проектів можуть намічатися на початку його, а можуть вимальовуватися аж на час його закінчення. Ступінь творчості тут дуже висока, але домінуючим видом діяльності все-таки є рольово-ігрова, пригодницька.

4. Інформаційні проекти зазвичай спрямовані на збір інформації про якісь об'єкти, явища, на ознайомлення учасників проекту з цією інформацією, її аналіз й узагальнення фактів, призначених для широкої аудиторії. Такі проекти, так само, як і дослідницькі, вимагають добре продуманої структури, можливості систематичної корекції під час роботи над ними. Вони часто інтегруються в дослідницькі проекти і стають їх органічною частиною, модулем.

5. Практико-орієнтовані проекти відрізняє чітко позначений із самого початку результат діяльності його учасників. Такий проект вимагає добре продуманої структури, навіть сценарію всієї діяльності його учасників із визначенням функцій кожного з них, та участі в оформленні кінцевого результату. Тут особливо важлива чітка організація координаційної роботи в плані поетапних обговорень, коректуванні спільних й індивідуальних зусиль, в презентації отриманих результатів і можливих способів їх впровадження в практику, організація систематичної зовнішньої оцінки проекту.

Основними вимогами до використання методу проектів є:

- наявність значущої в дослідницькому, творчому плані проблеми/завдання, що вимагає інтегрованого знання, дослідницького пошуку для її вирішення;

- практична, теоретична, пізнавальна значущість передбачуваних результатів;

- самостійна діяльність студентів (курсантів);

- структурування змістовної частини проекту (із зазначенням поетапних результатів);

– використання дослідницьких методів: визначення проблеми, завдань дослідження, що впливають з неї, висунення гіпотези їх вирішення, обговорення методів дослідження, оформлення кінцевих результатів, аналіз отриманих даних, підбиття підсумків, коректування, висновки (використання в ході спільного дослідження методу "мозкової атаки", "круглого столу", статистичних методів, творчих звітів, переглядів тощо);

– результати виконаних проектів мають бути певним чином оформлені (відеофільм, комп'ютерна газета, анімаційний мультфільм, веб-сторінка) [1, с. 133].

Грунтуючись на поняттях технології навчання, Є. Полат розглядає проектну методику як сукупність пошукових, проблемних методів, творчих за самою своєю суттю, що представляють собою дидактичний засіб активізації пізнавальної діяльності, розвитку креативності й одночасно – формування певних особистісних якостей тих, хто вчиться, в процесі створення конкретного продукту [4].

При використанні в професійній підготовці студентів (курсантів) для активізації занять з проблем професійної етики технології проекту вирішуються такі важливі завдання:

– крім засвоєння студентами певних етичних знань і набуття моральних умінь і навичок, вдало підібрані проекти торкатися їхньої емоційно морально-етичної сфери, завдяки чому посилюється мотивація;

– студенти (курсанти) отримують можливість реалізувати творчу діяльність в рамках заданої теми, самостійно не тільки здобувати необхідну інформацію як із підручників, так і з інших джерел, але й мислити, знаходити і вирішувати морально-етичні проблеми, прогнозувати результати і можливі наслідки різних варіантів здійснення морального вибору, навчаються встановлювати причинно-наслідкові взаємозв'язки і морально-етичну рефлексію;

– під час усіх етапів проекту успішно реалізуються різні форми організації навчальної діяльності, здійснюється морально-етична взаємодія студентів (курсантів) як один з одним, так і з викладачем, роль якого змінюється: замість контролера науково-педагогічний працівник стає рівноправним партнером і консультантом.

Організуючи проектну діяльність для активізації занять з професійної етики і враховуючи напрацювання вчених-педагогів [1; 3; 4; 5], виділимо такі етапи: ціннісно-орієнтаційний, конструктивний, оціночно-рефлексивний, презентаційний.

Ціннісно-орієнтаційний етап включає в себе такий алгоритм діяльності студентів (курсантів): усвідомлення мотиву і мети діяльності, виділення пріоритетних морально-етичних цінностей, на засадах яких реалізується проект, визначення задуму проекту. На цьому етапі важливим є організація морально-етичної взаємодії студентів (курсантів) для обговорення як самого проекту, так і організації його виконання.

Конструктивний етап і є власне проектуванням. На цьому етапі ті, хто навчається гуртуючись у тимчасові групи або індивідуально, втілюють у життя проектну діяльність: складають план, здійснюють збір інформації, що стосується проекту, вибирають форми і способи реалізації проекту (складання звіту чи доповіді, створення графічної моделі, щоденника тощо).

Основою оціночно-рефлексивного етапу є морально-етична самооцінка діяльності студентів (курсантів). Хоча морально-етична рефлексія супроводжує кожен етап проектної технології, проте виокремлення оціночно-рефлексивного етапу сприяє цілеспрямованому самоаналізу й самооцінці учасників проекту. На цьому етапі він набуває підготовленої форми: оформляється, компонується і готується до презентації. Оціночно-рефлексивний етап важливий ще й тому, що кожен з студентів (курсантів), учасників проекту, ніби "пропускає скрізь себе" отриману всією групою морально-етичну інформацію, так як в будь-якому випадку він бере участь у презентації результатів проекту. Під час оціночно-рефлексивного

етапу на основі морально-етичної рефлексії проводиться коригування проекту (врахування критичних зауважень викладача, товаришів по групі: тобто здійснюється морально-етична взаємодія не тільки між учасниками проекту, а й між студентами і викладачем). Студенти (курсанти) продумують, як можна покращити діяльність, що вдалося, що ні, оцінюючи вклад кожного у спільну роботу.

Останній етап – презентаційний, на якому відбувається захист проекту. Презентація – це наслідок діяльності як різних груп, так і особистої діяльності студентів (курсантів), підсумок спільної і персональної роботи. Захист проекту може здійснюватися: під час проведення "круглого столу", прес-конференції чи суспільної експертизи. Студенти (курсанти) презентують не тільки результати і висновки своєї діяльності, а й описують способи і прийоми, за допомогою яких було здобуто інформацію, повідомляють про морально-етичні проблеми, що виникли при здійсненні проекту, показують набуті професійно-педагогічні етичні знання, уміння, морально-етичні орієнтири. На цьому етапі студенти набувають і демонструють практику в презентації результатів власної діяльності.

Таким чином, проектна методика є ефективною технологією, котра істотно активізує заняття, чим підвищує внутрішню мотивацію і рівень оволодіння морально-етичними знаннями студентів (курсантів), розвиває їхні уміння в здійсненні морального вибору, морально-етичної рефлексії і професійної взаємодії.

Напрямами подальших розвідок є вивчення впливу інтерактивних методик навчання на розвиток професійно-етичних умінь курсантів і студентів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Буйницька О.П. Інформаційні технології і технічні засоби навчання / О.П. Буйницька. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 240 с.
2. Лузан П.Г. Методи і форми організації навчання фахівців аграрної галузі: навчальний посібник / Лузан П.Г., Каленський А.А. – К.: Логос, 2014. – 280 с.
3. Морева Н.А. Технологии профессионального образования: учеб. пособие для студ. высш. учебн. заведений / Наталья Александровна Морева. – М.: Академия, 2005. – 432 с.
4. Полат Е.С. Метод проектов на уроках иностранного языка: Новые педагогические технологии при обучении иностранным языкам / Е.С. Полат // Иностранные языки в школе. – 2000. – № 5. – С. 24–28.
5. Сисоева С.О. Особистісно зорієнтовані технології: метод проектів / С. Сисоева // Підручник для директора. – 2005. – № 9-10. – С. 25–31.
6. Dewey J. Democracy and education / J. Dewey. – N.Y., 1949. – 350 p.
7. Dewey J. Experience and education / J. Dewey. – N.Y., 1948. – 256 p.

REFERENCES:

1. Buinytska O.P. Informatsiini tekhnolohii i tekhnichni zasoby navchannia / O.P. Buinytska. – K.: Tsentri uchbovoi literatury, 2012. – 240 s.
2. Luzan P.H. Metody i formy orhanizatsii navchannia fakhivtsiv ahrarnoi haluzi: navchalnyi posibnyk / Luzan P.H., Kalenskyi A.A. – K.: Lohos, 2014. – 280 s.
3. Moreva N.A. Tekhnolohyyu professyonalnoho obrazovanyia: ucheb. posobyie dlia stud. vyssh. uchebn. zavedenyi / Natalia Aleksandrovna Moreva. – M.: Akademyia, 2005. – 432 s.
4. Polat E.S. Metod proektiv na urokakh ynostrannoho yazyka: Novyye pedahohycheskye tekhnolohyyu pry obuchenyy ynostrannym yazykam / E.S. Polat // Ynostrannyye yazyky v shkole. – 2000. – 5. – S. 24–28.
5. Sysoieva S.O. Osobystisno zoriientovani tekhnolohii: metod proektiv / S. Sysoieva // Pidruchnyk dlia dyrektora. – 2005. – 9-10. – S. 25–31.
6. Dewey J. Democracy and education / J. Dewey. – N.Y., 1949. – 350 p.
7. Dewey J. Experience and education / J. Dewey. – N.Y., 1948. – 256 p.

Рецензент: д.т.н., проф. Ленков С.В., начальник науково-дослідного центру Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка

д.пед.н., доц. Каленский А.А., к.т.н., с.н.с. Мирошніченко О.В.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРОЕКТНОГО ОБУЧЕНИЯ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ЭТИЧЕСКИХ УМЕНИЙ СТУДЕНТОВ (КУРСАНТОВ)

В статье рассмотрено использование технологии проектов для активизации учебы с целью повышения внутренней мотивации и уровня овладения морально-этическими знаниями студентами (курсантами), развитию их умений в осуществлении морального выбора, морально-этической рефлексии и профессионального взаимодействия. Рассмотрены виды проектов и требования к ним, задания, которые решаются методами проектной учебы, а также выделены такие этапы проектной технологии учебы: ценностно-ориентационный, конструктивный, оценочно-рефлексивный, презентационный. Предложенная проектная методика существенно активизирует занятие, чем повышает внутреннюю мотивацию и уровень овладения морально-этическими знаниями студентов (курсантов), развивает их умения в осуществлении морального выбора, морально-этической рефлексии и профессионального взаимодействия.

Ключевые слова: активная учеба, интерактивная учеба, метод (технология) проектов, "мозговая атака", "круглый стол", морально-этическое взаимодействие, профессионально-этические умения.

Ph.D. Kalenskiy A.A., Ph.D. Miroshnichenko O.V.

USING PROJECT-BASED LEARNING TO DEVELOP THEIR PROFESSIONAL AND ETHICAL SKILLS OF STUDENTS (CADETS)

In the article the use of technology of projects is considered for activation of studies with the aim of increase of internal motivation and level of capture mental and ethical knowledge by students (by students), to development of their abilities in realization of moral choice, mental and ethical reflection and professional co-operation. The types of projects and requirement are considered to them, tasks that decide the methods of project studies, and also such stages of project technology of studies are distinguished: valued-orientation, structural, presentation. Offered project methodology that activates employment substantially, what promotes internal motivation and level of capture mental and ethical knowledge of students (students), develops their abilities in realization of moral choice, mental and ethical reflection and professional co-operation.

Keywords: active studies, interactive studies, method (technology) of projects, "cerebral attacks", "round", mental and ethical co-operation, professionally-ethic abilities table.